

Eva Pospíšilová: Vliv zvukové ikonivity na zpracování českých slov u osob s afázií

posudek vedoucího diplomové práce odevzdané v programu Empirická a komparativní lingvistika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v ak. roce 2023/2024

Diplomová práce Evy Pospíšilové se věnuje přípravě a pilotnímu testování experimentálních úkolů, jejichž cílem je částečná konceptuální replikace studie provedené na angličtině. Práce se soustředí na ikonická slova a jejich možný facilitační efekt pro lexikální zpracování v afázií. V pilotní studii nejprve provedla výběr potenciálně ikonických slov, jejichž vnímání jako takových ověřila ratingovou studií. Následně připravila dva experimentální úkoly a ověřila jejich použitelnost s šesti participanty s afázií. Ačkoli tento malý vzorek nepřinesl průkazné výsledky, pilotní testování pomohlo identifikovat některé metodologické problémy, po jejichž eliminaci je experimentální design připravený pro návazný výzkum. Studie zároveň přináší informace o vnímání ikoničnosti vybraných českých slov a ukazuje, že ikonicitu může mít pozitivní vliv na lexikální zpracování českých mluvčích bez afázie.

K jednotlivým bodům hodnocení práce:

1. Koncepce práce

Práce má jasně vymezené téma, které se opírá o předchozí výzkum, jehož výsledky se snaží ověřit na českém jazykovém materiálu s využitím částečně upraveného experimentálního designu. Výzkumné otázky a hypotézy jsou jasně a vhodně vymezeny, a to i formálně.

Práce má jasnou strukturu a teoretická část práce je přirozeně provázána s částí praktickou, jednotlivé oddíly na sebe logicky navazují. Teoretická část je uvozena obecnou charakteristikou afázie, jejích podtypů a charakteristických symptomů. Tento úvod je stručný a přehledný a umožňuje problematiku neznalým čtenářům zorientovat se v tématu. Vzhledem k předmětu výzkumu by ještě bylo vhodné blíže se zmínit o lexikálním zpracování v afázií. Ve zbytku teoretické části se autorka věnuje zvukové ikonicitě, kterou opět stručně a jasně představuje včetně vlivů ikonivity na zpracování jazyka, čímž propojuje teoretickou část s experimentální. Má jediná výtku k teoretické části věnující se ikonicitě je faktického charakteru: fonestémy jsou sice projevem zvukového symbolismu, ne však nutně zvukové ikoničnosti.

Práce obsahuje dílčí diskuzi jednotlivých výsledků i celkový souhrn, přičemž identifikuje existující omezení a metodologické nedostatky, aby mohly být v návazném výzkumu eliminovány.

Hodnocení A

2. Metodologie a zpracování dat

Z pohledu metodologie má práce solidní úroveň. Jednotlivá metodologická rozhodnutí jsou zdůvodněna. Autorka vysvětluje změny oproti původní zdrojové studii a některá její potenciální metodologická omezení eliminuje (především příprava zvukových stimulů tak, aby byly všem účastníkům prezentovány v totožné podobě). Vyzdvihnout je třeba pečlivý výběr stimulového materiálu, jehož součástí byla práce s korpusovými daty a etymologickým slovníkem, následované normovací studií. V návazném výzkumu by bylo vhodné úkol na opakování slov integrovat do jednolitého skriptu a prezentaci i sběr dat provést s využitím

vhodného softwarového nástroje. Doporučuju také v případném dalším sběru realizovat s participanty s afázií přípravné sezení, v jehož průběhu by bylo ověřeno porozumění všem stimulovým slovům.

Autorka také dodržuje veškeré standardy etiky vědecké práce, včetně toho, že byl výzkum před jeho realizací posouzen Komisí pro etiku ve výzkumu FF UK. Velmi pozitivně hodnotím také fakt, že autorka se hlásí k programu otevřené vědy a veškeré materiály dává k dispozici v open-access formátech v on-line repozitáři.

Výsledky jsou prezentovány jasně a srozumitelně s vhodnými vizualizacemi a analyzovány pomocí běžně užívaných statistických metod. Ve vyhodnocení lexikálního rozhodování participantů bez afázie, které bylo distribuováno přes web by bylo vhodné otestovat robustnost výsledků regresním modelem se zohledněním dalších proměnných, jako je např. délka a frekvence slov.

Hodnocení A

3. Práce s odbornou literaturou

Autorka pracuje s odbornou literaturou zcela dle zásad etiky vědecké práce. Literatura, o kterou se opírají jednotlivé tematické celky teoretické části, je volena vhodně, dostatečně reprezentuje stav poznání jak v české lingvistické afaziologii, tak v mezinárodním kontextu. Nechybí ani odkazy k využitým softwarovým nástrojům. Za poněkud zbytečné považuju uvádění odkazů na platformu Google Books u některých titulů (už proto, že díla zde nejsou nikdy dostupná celá, a citované pasáže tak nemusí být dostupné).

Hodnocení A

4. Formální úroveň práce

Práce má veškeré formální náležitosti diplomové práce, je zvolen vhodný citační aparát, který je užíván systematicky napříč prací. Text je v podstatě prost pravopisných chyb i dalších jazykových či typografických nedostatků. Stylisticky a formulačně je práce na dobré úrovni a odpovídá požadavkům na akademický text.

Hodnocení A

5. Celkové hodnocení

Diplomová práce Evy Pospíšilové splňuje jak formální, tak obsahové nároky kladené na tento stupeň závěrečných prací. Ačkoli je oproti původnímu plánu počet participantů s afázií nižší, práce jasně ukazuje vhodnost a funkčnost zvolených experimentálních úkolů a připravuje půdu pro návazný výzkum. Vedle toho přináší výsledek týkající se lexikálního zpracování ikonických slov u participantů bez afázie, který ukazuje na možné pozitivní vlivy ikonicity v úloze lexikálního rozhodování.

Práci doporučuju k obhajobě a navrhuju hodnotit *výborně*.

6. Podněty k diskuzi

- Autorka sledovala ortografickou probabilitu při přípravě pseudoslov do úkolu

lexikálního rozhodování. Srovnávala přitom také ortografickou probabilitu ikonických a neikonických slov? Jsou mezi nimi v tomto smyslu nějaké rozdíly, které by mohly ovlivnit výsledky?

- V lexikálním rozhodování byla slova prezentována graficky. Ačkoli lze i v této modalitě předpokládat aktivaci fonologických forem, bylo by oprávněné očekávat silnější efekt ikonicity u auditorního lexikálního rozhodování. Souhlasí autorka s tímto předpokladem a plánuje v případném návazném výzkumu zařadit tuto variantu?
- Ačkoli se mezi participanty s afázií neprojevíly výrazné rozdíly intra- ani inter-individuálně, byl u některých participantů patrný vliv (byť pouze impresionisticky) typu afázie?

V Praze 4. 9. 2024

Michal Láznička